

ESSZÉPÁLYÁZAT- 2017/2018
TANULMÁNYI VERSENY

Pályázó neve: *Stempely Anna Stella*

[Sárospataki Árpád Vezér Gimnázium és Kollégium, Sárospatak]

Dolgozata címe: *Egy serdülő fiú életében bekövetkezett fordulat.*

Felkészítő tanár: *Vigyikán Edina*

Értékelő oktató: *Makai Péter PhD, adjunktus*

[ME Antropológiai és Filozófiai Tudományok Intézete]

Értékelési szempontok:

- A. Felépítés és kivitelezés [max. 5 pontból 4 pont]
- B. Érvelés, következetesség, tárgyi megalapozottság [max. 5 pontból 4 pont]
- C. Formai, stiláris és nyelvi jelleg [max. 5 pontból 4 pont]
- D. Önállóság és eredetiség [max. 5 pontból 4 pont]

Javasolt pontszám*: 20 pontból Σ 16 pont.

Írásbeli értékelés

A pályázó dolgozatában egy családon belül történt *kegyes* (és feltehetően hirtelen hozott döntést követő, tehát meggondolatlan) *hazugság* által teremtett szituáció morális vonatkozásainak elemzésére tesz kísérletet. Releváns szempontokra mutat rá, s különösen erős és érzékeny hangsúlyt fektet a nézőpontok különbségére, azok összevetésére. Hozzá kell tennünk, a választott tematika csak közvetetten érinti az *orvoslás, medikális gondozás* gyakorlatában vagy annak határterületein felmerülő morális kérdéseket, hiszen ott e konkrét problematika elsősorban a *tájékoztatási kötelezettség, a tájékozott beleegyezés* és a *rossz kórjóslatú betegek tájékoztatásának* a kontextusában kerül elő; ugyanakkor védhető közelítés, hiszen a tájékoztatással összefüggő morális/jogi kérdések nemcsak az orvos/ápoló-beteg/hozzá tartozó relációjában merülnek fel, hanem a családtagok (beteg-hozzá tartozó) között is.

* Kitöltése nem kötelező, a számszerűsített érték pusztán a munka előzetes-tájékoztató kiértékeléseként funkcionál.

A bioetika hatókörét illetően igen eltérő olvasatokkal találkozunk a szakirodalomban; általában elmondható, hogy a klasszikus *orvosi kötelességtannál* sokkal átfogóbb *interdiszciplináris területről* van szó, amely adott esetben a *fundamentális etika* alapjait is érinti. Sajnos a hazai irodalomban pontatlanul honosodott meg a *beneficence*-elv (eredetileg latin *beneficio, beneficium* etc.) fordítása, itt ugyanis nem *jótekonyságról*, egyfajta karitatív tevékenységről van szó – legalábbis ami a szó mai konnotációit illeti, hanem a *jótett* előírásáról mint morális teendőről, tehát arról a kötelezettségről, hogy az orvos a beteg érdekét, hasznát és jólétét szem előtt tartva járjon el. De akár el is vonatkoztathatnánk a történet bioetikai vonatkozásaitól, hiszen tulajdonképp arról van szó, miként/mennyiben képes a kiskorú törvényes képviselője (szülő, gyám) úgy előmozdítani a gondozása alatt álló érdekét, hogy eközben – bizonyos korlátok között – tiszteletben tartja annak akaratát/önrendelkezési jogát. Itt ugyanaz a kérdés kerül elő, amit a bioetikában a négy alapelv *prioritási sorrendjére* vonatkozó problémaként tárgyalnak (mit tegyünk akkor, ha a beteg önrendelkezési joga ellentétbe kerül a páciens orvosi érdekével, s honnan tudhatja az orvos, hogy összességében mi a jó betegének etc.)

Ami a *kegyes, a másik érdekét szem előtt tartó hazugság* problémáját illeti, itt a szerző talán kevésbé differenciál, okosan és pontosan összeveti ugyan az egyes nézőpontokat, de nem vonatkoztat el a *történet* kontextusának nyomásától, noha könnyen elképzelhetők olyan életszituációk, amikor az őszinteség/egyenesség követelménye nem feltétlenül célravezető, de legalábbis vitatható. Ha részletesen átgondoljuk úgy a kegyes hazugság lehetséges *indítékait*, mint annak lehetséges *következményeit*, akkor lassan-lassan felvázolhatók azok az érvrendszerek, amelyek *mellette* és *ellene* felhozhatók. Ugyanakkor az adott eset kezelésére vonatkozó megfontolások meggyőzően argumentáltak, a szerző jól észleli továbbá azokat a vakfoltokat, amelyek döntőek, de legalábbis súllyal bírhatnak az eset értékelésekor. A kommunikációs követelmény megfogalmazása a munka egyik súlypontja (p. 6.); igaz, könnyen rekonstruálhatunk olyan helyzeteket, amikor nincs lehetőségünk az érvényesítésére.

Érthető, de vitatható a munka konklúziója, mely szerint a döntéseinket a következményekre való tekintettel kell meghozni (p. 7.). Értékelőként személy szerint igen szimpatikus az efféle következményelvű (ún. *konzekvencialista*) felfogás, annál is inkább, mivel egy felelősségetikai szemlélet kidolgozásával foglalkozom, de rögtön hozzá is kell tennem, hogy a következményeken túl léteznek olyan faktorok, amelyeket a cselekvési helyzetre vonatkozó döntéseink meghozatala során hangsúlyosan figyelembe kell vennünk. Korántsem mindegy, hogy milyen indokokat fogalmazok meg az őszinteség követelménye mellett. A hazugság negatív *következményeire* hivatkozom-e, vagy bizonyos *elvekre*, amelyek a következményekre való tekintet nélkül követelik meg az őszinteség követelményének érvényesülését. Itt ugyanis egy benső feszültség húzódik a háttérben, amelyet például *Max Weber* a következőképp írt le, amikor különbséget állított fel érzületetika [szándékfelelősség] és felelősségetika [eredményfelelősség] között *A politika mint hivatás* (1919) című rövid előadásában. Amíg a felelősségetikai szemléletmódban a cselekedetek céljain és következményein, továbbá e következményekért viselt felelősségen van a hangsúly, de ugyanakkor kérdés, hogy az erkölcsileg helyes célok milyen mértékig egyeztethetők össze morálisan kétséges eszközök alkalmazásával vagy ilyen mellékkövetkezmények eltűrésével; addig az elv- vagy törvényközpontú etikának is nevezhető érzületetikai nézőpont a motiváció tisztaságára és adott elvek mellett történő feltétlen elkötelezettségre összpontosít, viszont eltekint azoktól az esetlegesen fellépő és a felelősség kérdését is felvető negatív következményektől, amelyek az erkölcsi elvekkel

összhangban álló („helyes”) cselekvés okán adódhatnak, tehát akkor, amikor egy norma betartásának előre tudhatóan rossz következményi vannak. Az elvek melletti kiállásnak, az erkölcsi normák feltétlen betartásának bizony lehetnek előre látható negatív következményei („nem vagyok hajlandó hazudni vagy adott esetben ölni egy fontosabb dolog érdekében sem, már amennyiben van ilyen”), s ekkor joggal vetül fel a kérdés, felelősség terheli-e az egyént cselekedete, normakövető magatartása előre látható negatív következményeiért. Miközben persze léteznek elvek, amelyeket mindig, minden körülmények között a következményekre való tekintet nélkül be kell tartanunk. De léteznek-e ilyenek? Etc. Miért kellene tiszteletben tartanom a fiú önrendelkezési jogát, ha tudom, hogy amit tenni készül, az magára vagy másra nézve veszélye? Szóval itt prioritási kérdésekről van szó, amelyeket nem szabad látenciában hagyni. – *Összegezve*: fontos probléma áttekintésére vállalkozó, gondolatgazdag és releváns szempontokat elemző munka némi egyenetlenséggel. Biztatom a szerzőt bölcséleti tanulmányainak folytatására!

Miskolc, 2018. március 20.

Makai Péter PhD s. k.
adjunktus
